

Begrip

MOSLIMS

CHRISTENEN

No. 92

ISLAM EN CONCILIAIR PROCES

Sedert enige jaren is de abonnementsprijs van "Begrip" praktisch ongewijzigd gebleven. Door de hogere drukkosten zijn we genoodzaakt deze prijs te verhogen vanaf 1.1.89 tot f 20,00. We hopen dat u hiervoor begrip kunt opbrengen. Tevens denken we op deze manier de verbeterde kwaliteit van het blad te kunnen handhaven.

We kunnen dit nummer over gerechtigheid, vrede en heelheid van de schepping geschreven door enkele moslim auteurs niet beter inleiden dan met de woorden van de Secretaris Generaal van de Islamitische Wereldliga Dr. Abdullah Omar Nasseef t.g.v. de Assisië verklaringen.

"Islam heeft de dubbele betekenis van "overgave" en "vrede". Voor de moslim speelt de mens de rol van khalifa, rentmeester, plaatsvervanger, met een door God toevertrouwde opdracht. Wij zijn God's stehouders en uitvoerders. Wij zijn geen meesters van deze aarde: wij kunnen niet met haar doen wat wij willen.

Enheid, rentmeesterschap en verantwoordelijkheidszin, dit zijn drie centrale begrippen in de Islam en tevens pijlers van de islamitische milieu-ethiek. Het zijn de basiswaarden die de Koran onderwijst. Dit deed Mohammed zeggen: Al wie een boom plant en er oplettend zorg voor draagt tot hij tot wasdom komt en vruchten draagt, wordt beloond. Moslims moeten terugkeren naar deze kernwaarden, deze wijze om zichzelf en hun omgeving te begrijpen. De drie boven vermelde begrippen kunnen niet worden herleid tot persoonlijke vroomheid: alle aspecten van leven en arbeid moeten erdoor geleid worden."

Tot zover Nasseef's woorden.

Dit nummer wil andersgelovigen betrekken bij het Conciliair Proces.

Namens de redactie: P. Reesink

No. 92 november/december 1988
abonn. (5 nrs. per jaar f 16,00
Losse nummers f 4,00 incl. porto
giro 4300211 t.n.v.
Cura Migratorum - Begrip.

"Begrip"
Luybenstraat 17
5211 BR Den Bosch
tel: 073 - 145159

BEGRIP TUSSEN VERSCHILLENDE RELIGIES

naar een wereldgemeenschap

In dit artikel zal ik mij in mijn verwijzingen beperken tot de fundamentele leerstellingen van de Islam zoals die in de Koran en de profetische tradities te vinden zijn, zonder daarbij te betrekken wat moslims in het verleden gedaan hebben. Deze onderscheiding is noodzakelijk, omdat de praktijk van een religieuze gemeenschap niet altijd overeenstemt met de geboden en verboden die haar religie voorschrijft. Een religie en haar aanhangers zijn zeer verschillende entiteiten en moeten daarom afzonderlijk beschouwd worden. Daar zij door historische, sociale of politieke processen heengaat, wijkt elke religieuze gemeenschap aanzienlijk af van haar oorspronkelijke patroon. De moslim gemeenschap is daar geen uitzondering op. Een voorbeeld ter illustratie hiervan: de Koran verwerpt onvoorwaardelijk het denkbeeld dat de status van de mens door zijn geboorte bepaald wordt. Het criterium voor de status dat door de Koran verschaft wordt, is het persoonlijke, zedelijke gedrag. "Hij die het beste zijn plichten vervult, staat het hoogst van allen" is het islamitische motto. De Koran zegt:

O gij mensen, Wij hebben u geschapen uit man en vrouw, en Wij hebben u gemaakt tot volksgroepen en stammen, opdat gij elkander zoudt leren kennen. De meest aangeziene onder u bij God is de meest plichtsgetrouwe van u (49:13).

Maar wat in werkelijkheid met de moslims is gebeurd is een heel ander verhaal. De volksgroepen en stammen, die alleen in het leven geroepen waren om de een van de ander te onderscheiden, werden uit sociale en historische overwegingen als norm gebruikt voor het beoordelen van iemands relatieve positie in de samenleving. Vreemd genoeg werd het begrip status door geboorte - dat volgens de Islam radicaal moest worden uitgebannen - door islamitische juristen en wetenschapsmensen niet afgewezen. In elk boek over de *fiqh* vinden we een hoofdstuk over *kufw*, wat een aanduiding is voor overeenkomst in status, cultuur, beroep

en levenswijze, in het bijzonder met betrekking tot het aangaan van een huwelijk.

Zo is vastgesteld dat een meisje dat tot een hogere *kufw* behoort, niet kan trouwen met een jongen uit een lagere *kufw*, en iemand met een beroep dat laag gewaardeerd wordt, niet gelijk is aan iemand met een hoger beroep. Daarom kan, bijvoorbeeld, een straatveger, een barbier, een bewaker of een schaapherder niet trouwen met de dochter van een kleermaker, die op zijn beurt geen partij is voor de dochter van een handelman, een landbouwer of een melkveehouder.

Het is niet nodig hier verder over uit te weiden; het zij voloende te zeggen dat in naam van *kufw* de moslim samenleving, die eigenlijk horizontaal hoort te zijn, piramidaal is geworden.

religie en staat

De Koran verkondigt dat de Islam de religie voor alle mensen is. In Zijn spreken tot de Profeet heeft God herhaaldelijk in de Koran gezegd: "En niet hebben Wij u uitgezonden dan tot de mensen gezamenlijk, als verkondiger en als waarschuwer. Maar de meesten der mensen weten dit niet" (34:28).

Voornamelijk hierom heeft de Koran nooit aan de aanhangers van andere religies gevraagd om de Islam als een geheel nieuw geloof te aanvaarden. In feite heeft hij hen slechts gevraagd terug te keren tot hun eigen religie door zich te ontdoen van alle aangroeisels en afwijkingen van het oorspronkelijke geloof. Als zij dat doen, wordt, volgens de Koran, het doel gediend. Zodra een mens eenmaal terugkeert tot zijn eigen religie in haar oervorm, zal hij ontdekken dat daar niets anders te vinden is dan wat de Koran voor hem weer tot leven gewekt heeft en opnieuw aanbiedt.

Als men gelooft dat de Islam de religie voor de hele mensheid is, en de Profeet er voor allen is, zou het daarmee in tegenspraak zijn te zeggen dat het begrip staat, zoals dat vandaag verstaan wordt, een islamitisch ideaal is. Wij moeten bedenken dat een staat een geografische eenheid is, terwijl een religie alle landsgrenzen overschrijdt. Het is een nuchtere waarheid dat de

moslims in de wereld geen staat vormen, evenmin als de christenen of de communisten. Het is waar dat religie zeer dikwijls voor politieke doeleinden gebruikt is, en dat dientengevolge nieuwe naties zijn ontstaan op onze planeet, maar op den duur zijn dat ook geografisch bepaalde staten geworden. Zoals Maulana Abul-Kalam Azad - de ervaren nationalistische moslim uit India, en een van de grootste ulema van het subcontinent van zijn tijd - heeft gezegd in zijn postuum verschenen boek India Wins Freedom:

Het behoort tot de grootste volksmisleidingen te suggereren dat religieuze verwantschap gebieden kan verenigen die geografisch, taalkundig en cultureel verschillend zijn. Het is waar dat de Islam ernaar gestreefd heeft een maatschappij te vestigen die uitreikt boven raciale, taalkundige, economische en politieke grenzen. Maar de geschiedenis heeft bewezen dat de Islam na de paar eerste decennia, en ten hoogste na de eerste eeuw, niet in staat is geweest de islamitische landen tot één staat te verenigen alleen op de grondslag van de Islam.(p.277)

Wij zijn misschien uit politieke overwegingen geneigd het te vergeten, maar het is een feit dat nationaal bewustzijn de universele kenmerken van een religie beperkt. Als een staat gegrondvest wordt op religie, begrenst men haar in feite tot een geografisch bepaald gebied; het is niet meer dan een droombeeld te denken dat de hele wereld troost zal vinden in één enkele religie. Mensen hebben bij hun geboorte een verschillend temperament meegekregen en iedereen heeft een sterke sympathie of antipathie voor de ene of de andere religie. Als wij de Islam als een "nationale" religie zouden moeten beschouwen, dan zouden wij onder de gegeven omstandigheden ongetwijfeld een situatie scheppen waarin moslims òf zich moeten afscheiden van de hele wereld, of blijven trachten mensen tot hun zienswijze te dwingen. Het laatste is zeker onmogelijk en onuitvoerbaar: het eerste gaat in tegen de geest van de Koran, die van de moslims vraagt:

En er kome uit u voort een gemeente van mensen die oproepen tot het goede en aansporen tot het behoer-

lijke en het kwade verwerpen. En zij zijn het die er wel bij varen. (3: 104)

de mensen van het boek

Het is in tegenspraak met de leer van de Koran als moslims zich zouden isoleren in een staat, vooral als zij geloven dat de Islam een universele religie is. Als moslims hebben zij de plicht betrokken te zijn bij wat er in de wereld omgaat op alle terreinen van het leven, en de hele wereld als hun thuis te beschouwen. Als zij daartoe niet in staat zijn, zullen zij zowel zichzelf als de wereld in zijn geheel schade toebrengen. Zij kunnen hun plicht niet verzaken met het excuus dat het de anderen zijn die onrecht doen.

Dit is door de profeet Mohammed prachtig verbeeld in de volgende allegorie. Op een keer vertelde hij zijn metgezellen dat degenen die zich afzijdig houden van actieve participatie in wereldlijke zaken lijken op reizigers op een schip met twee dekken. Een voorraad water is op het bovendeck opgeslagen, en de reizigers op het benedendeck moeten telkens

als zij water nodig hebben naar boven. Dit gaat de mensen boven vervelen en zij sluiten de tussendeur af. Dientengevolge besluiten enkelen op het onderdek om een gat in de bodem van het schip te boren, om zo rechtstreeks uit de rivier water te putten. Dit is een ernstige en alarmerende situatie; als de mensen op het bovendeck niets doen, en de reizigers beneden degenen die bezig zijn het gat te boren niet tegenhouden, zullen zeker allen verdrinken, zelfs al hadden velen van hen niet direct te maken met het boren van het gat.

In een andere uitspraak van de Profeet wordt nog eens nader toegelicht waar het omgaat: "help je broeder, onverschillig of hij een onderdrukker of een onderdrukte is". Men vroeg hem hoe zij de onderdrukker moesten helpen, omdat het alleen de onderdrukte is die hulp nodig heeft. De Profeet antwoordde: "men kan zijn broeder, de onderdrukker, helpen door hem af te houden van nog meer onderdrukking".

Het is niet de bedoeling dat deze raad alleen betrokken wordt op die gevallen waarin beide partijen moslims zijn, want als dat zo was zouden wij toelaten dat anderen een gat boren in het schip waarop wij reizen. Als wij deze raad ter harte nemen, raken wij op vanzelfsprekende wijze actief betrokken bij alle zaken die de hele wereld aangaan, wat ons uiteindelijk zal voeren tot de vorming van een wereldgemeenschap.

Het is echter ook een feit dat de wereld verdeeld is in vele religieuze groepen. Dit staat de verwezelijking van een wereldgemeenschap ernstig in de weg. Men houdt zijn eigen religie gewoonlijk voor de enige ware, en verwacht dat anderen zich daarvan wel zullen laten overtuigen. Deze houding kan er zeker niet toe bijdragen dat onze huidige situatie verbetert. Daarom zou ik willen voorstellen dat men begrip probeert te krijgen voor de religieuze systemen van anderen zonder een formele bekering naar de ene of de andere kant te verwachten. Wij moeten een harmonieuze atmosfeer scheppen die het mogelijk maakt kennis van elkaars standpunt te nemen. Met andere woorden, wij moeten bedenken dat ook die realiteiten, die alle religies gemeenschappelijk lijken te hebben, niet per definitie door de aanhangers van verschillende religies op dezelfde manier worden verstaan en geïnterpreteerd. Veel factoren - zoals taal, cultuur, sociaal-economische situatie enz.

- dragen bij aan deze beperking. Deze factoren zijn zo belangrijk voor iemands gedachtenvorming dat de aanhangers van een bepaalde religie soms zelfs elkaars religieuze stellingname niet kunnen begrijpen als zij, bijvoorbeeld, een verschillende culturele of politieke achtergrond hebben. Religieus exclusivisme (het uitsluiten van andere godsdiensten) is ontegenzeggelijk een grote belemmering voor het scheppen van een wereldgemeenschap, want het houdt in dat alleen het eigen religieuze systeem het ware is. Als we niet van dit exclusivisme afkomen, is er weinig hoop dat we een basis vinden waarop verschillende religieuze systemen elkaar kunnen ontmoeten, wat de eerste stap is om te komen tot het vormen van een wereldgemeenschap. Men zal misschien vragen: wat kan de gemeenschappelijke basis zijn voor mensen van verschillende religies? Tenminste eenmaal is een dergelijke basis door de Koran gegeven in de vraag aan de profeet Mohammed mensen van verschillende religies uit te nodigen tot een punt van overeenstemming te komen:

Zeg: O mensen van het Boek, komt tot een woord dat gelijk is tussen ons en u, dat wij geen ander dienen dan God, en dat wij niet elkaar tot heren maken buiten God. Indien zij zich dan afwenden, zegt dan: getuigt dat wij ons overgeven aan God (3:63).

Hier vinden wij een duidelijke oproep tot de dialoog met mensen van andere religies, zonder formele bekering uit te sluiten. Sommige zullen misschien zeggen dat deze uitnodiging alleen is uitgegaan naar degenen die "mensen van het Boek" genoemd worden, dat wil zeggen - naar de opvatting van de moslims - de joden en de christenen, en dat wij met anderen geen dialoog kunnen aangaan. Maar deze veronderstelling is ongegrond. Het is juist dat de aanhangers van deze twee religieuze systemen in de Koran dikwijls vermeld worden als "mensen van het Boek", maar dit betekent niet dat de anderen worden uitgesloten. Er staan verzen in de Koran waaruit blijkt dat "Boek" niet zonder meer slechts "Tora" of "Evangelie" betekent. Het betekent "goddelijke leiding", en daarom hebben allen die zich daaraan willen onderwerpen het recht mensen van het Boek te worden. Om een voorbeeld te noemen: over Gods openbaring aan Maria dat zij een

kind zal krijgen zegt de Koran dat God "hem zal onderwijzen de Schrift, en de Wijsheid en de Tora en het Evangelie" (3:47). Zoals we zien wordt het Boek hier op één lijn gesteld met de Wijsheid, de Tora en het Evangelie. Dit is niet de enige verwijzing; er zijn ook andere passages waaruit blijkt dat "het Boek" meer omvat dan de bekende geschriften. Zo zou, volgens de Koran, God op de Dag des Oordeels tot Jezus zeggen: O Jezus, zoon van Maria, gedenk Mijn gunst tegenover u.....Ik heb u onderwezen het Boek en de Wijsheid, en de Tora en het Evangelie (5:110).

Ons wordt in de Koran ook verteld dat profeten die een openbaring ontvangen hebben over de hele wereld zijn uitgezonden om die in de taal van hun eigen mensen uit te leggen (10:47 ; 14:4 ; 16:36 etc.). In het licht van zulke verzen is het vrij moeilijk aan te nemen dat de uitnodiging van de Koran aan "mensen van het Boek" om te komen tot "een woord dat gelijk is tussen ons en U" alleen voor de joden bedoeld was.

Ik ben er mij ten volle van bewust dat mijn verwijzing naar het "woord dat gelijk is tussen ons en u" zo opgevat zou kunnen worden dat mensen van andere religies, ook zonder dat zij het profeetschap van Mohammed erkennen, een gemeenschappelijke basis met moslims zouden kunnen vinden. Dat is ook inderdaad zo, want de Koran heeft zelf bij de uitnodiging daartoe geen voorwaarde in die zin gesteld. Dat kon hij ook niet gedaan hebben omdat, zoals wij weten, het profeetschap van Mohammed niet "het woord dat gelijk is tussen ons en u" was. Dan zou de uitnodiging zinloos geworden zijn, want dit was juist het punt waarin velen van zijn tijdgenoten met hem van mening verschilden. De Profeet zelf wist dit, en was daarom in kritieke situaties niet geneigd te veel de nadruk te leggen op de kwestie van zijn profeetschap. Zo moest er ter gelegenheid van de wapenstilstand van Hudaibiyah in 6 A.H. een ontwerp voor een vredesverdrag tussen moslims en de Mekkanen worden opgesteld. De overeenkomst begon met de zin "Dit is een overeenkomst tussen Mohammed, de Profeet van God, en de bevolking van Mekka".

Daartegen maakten de Mekkanen bezwaar. Zij hielden eraan vast dat de woorden "Profeet van God" weggelaten moesten worden, want die vormden het punt waarop zij met hem van mening hadden verschild. Zij betoogden dat als zij hem als pro-

feet erkend zouden hebben, een dergelijk verdrag niet nodig zou zijn geweest. Daarom stelden zij voor het ontwerp op te stellen in de naam van Mohammed, zoon van Abdullah.

De metgezellen van de profeet waren niet bereid het onderwerp te veranderen, maar hijzelf was gevoelig voor het argument van de Mekkanen en vroeg de schrijver die woorden te verwijderen. Daar de schrijver, uit eerbied voor hem, dat niet kon doen deed de Profeet het zelf. De meesten van zijn metgezellen waren teleurgesteld dat de Mekkanen hun zin hadden gekregen, maar de Koran riep deze gebeurtenis uit tot een "klaarblijvende overwinning" van de Profeet (48:1), want zo kregen de Mekkanen gelegenheid de moslims in openheid te ontmoeten en uit de eerste hand kennis over hen op te doen. Ik heb deze gebeurtenis alleen aangehaald om te bewijzen dat moslims een vreedzame religieuze dialoog kunnen aangaan met hen die geloven in de éne en enige God, maar die zich niet willen buigen voor de profeet Mohammed, zoals een moslim gelooft dat men moet doen.

wereldgemeenschap

Tenslotte moet ik nog zeggen dat de Koran volledig instemt met de gedachte van een wereldgemeenschap, gebaseerd op onderling begrip tussen verschillende religies, zonder dat van de ander gevraagd wordt te breken met het eigen religieuze systeem. De enige voorwaarde van de Koran is dat men een "gelovige" is; men moet zich buigen voor God of, om met de Koran te spreken, een *mu'min* zijn. *imān*, waarvan *mu'min* een tegenwoordig deelwoord is, betekent geloof; *Islām*, (met een hoofdletter geschreven) is een weg, omdat er aanwijzingen in de Koran zijn dat zelfs zij die "niet - moslims" genoemd worden gelovigen zijn, mits zij zich oprecht en getrouw laten leiden door hun eigen religie in haar oorspronkelijke vorm. (2:121). Het voornaamste dat de Koran van iemand vraagt is dus een *mu'min* te zijn. Volgens de Koran zijn dat degenen die

deemoedig zijn in hun gebeden, en afkerig zijn van al wat ijdel is, die hun plicht betrachten jegens armen, weduwen en wezen, en die zich onthouden van seksuele begeerte- tenzij tegenover hun echtgenoot of hen die hun rechterhand bezit, want dan zijn zij zonder schuld. Maar wie daarboven

nog begeerte hebben, zij zijn overtreders -

en zij die trouw zijn aan hun plichten en het verbond

en die hun gebeden in acht nemen:

zij zijn de erfgenamen

die het Paradijs beërven zullen en daarin eeuwig leven. (23:2-11).

Op deze wijze is iedereen, ongeacht welke religie hij aanhangt, een mu'min, mits hij de bovengenoemde hoedanigheden bezit. Niemand anders heeft het recht te oordelen over zijn uiteindelijke bestemming : de Koran heeft ons gevraagd die zaak aan God over te laten:

Zij die geloven, en zij die jood zijn, en de Sabeeërs, en de christenen, en de Wijzen, en de veelgoddienaars - God zal voorzeker

richten tussen hen op de Dag der Opstanding. God is getuige over alle dingen. (22:17).

Dr. Mushir-ul-Haq is docent voor studie van de Islam in de sectie West-Aziatische Studies, aan de islamitische universiteit in Aligarh. Voordien was hij staflid van het Indiase Institute of Advanced Studies, en heeft verscheidene boeken over de Islam gepubliceerd.

Met toestemming overgenomen en vertaald uit:

S.Samartha (red.) Towards World Community (Colombo Papers), World Council of Churches, Geneva.

VREDE EN ONTwapENING IN DE OPTIEK VAN HET MIDDEN-OOSTEN

Islam: vrede en gerechtigheid

Toen de Islam werd geboren verkeerde de bevolking van Arabië in een ellendige situatie. Het leven was hard en werd beheerst door armoede, onwetendheid en identiteitsverlies. Maar de grootste rampen die bijdroegen aan hun ellende waren oorlogen en roofovervallen tussen verschillende stammen, die in voortdurende strijd met elkaar gewikkeld waren.

Schaarste aan natuurlijke hulpbronnen in die dorre woestenij was een van de voornaamste oorzaken van spanning en geweld. Stammen bevochten elkaar om het bezit van de weinige waterbronnen in dat gebied. Weidegrond kon slechts een beperkt aantal kamelen en kudden van gras voorzien. Nog geringer waren de bestaansmiddelen voor de inwoners. De mensen hadden, om niet te verhongeren, geen andere keus dan elkaar te bevechten en te beroven. Aan hun zeer minimale behoeften kon alleen voldaan worden door geweld te gebruiken. De gespannen sfeer die er heerste leidde gemakkelijk tot uitbarstingen van geweld, zelfs om onbetekende zaken ; een ruzie over een kameel was de aanleiding voor een wrede oorlog, die meer dan veertig jaar onafgebroken woede, tussen twee van de grootste Arabische stammen.

Meestal kon alleen het zwaard beslissen over de status, de positie, en in feite het voortbestaan van de stam. Er wordt gezegd dat de dichtkunst - de enige kunst die de Arabieren in de pre-islamitische tijd beoefenden - hoofdzakelijk de herinnering levend hield aan strijd en overwinning. De geboorte van een jongen werd vol vreugde gevierd omdat een nieuwe strijder en verdediger van de stam was geboren, terwijl de geboorte van een meisje met minachting beschouwd werd, als een zware last en een blok aan het been. Zoals het in de Koran staat : "En wanneer aan een hunner de geboorte van een kind van het vrouwelijk geslacht wordt aangekondigd, wordt zijn gezicht verduisterd en stokt zijn adem". Want als een stam werd verslagen was het eerverlies des te groter als er vrouwen gevangen waren genomen; en daarom werden meisjes direct na de geboorte levend begraven.

Zo was de sfeer waarin het dagelijks leven zich afspeelde en zo was de toestand waarin het land verkeerde, toen de Islam het licht zag. Oorlogen waren de voornaamste oorzaak van de ellende en het lijden van de mensen. Het is duidelijk dat de behoefte aan vrede dringend was. Elke religie streeft er naar de oorzaak van ellende en lijden weg te nemen, en de eerste opdracht van de Islam was vanzelfsprekend om een eind te maken aan de oorlogstoestand die alle

aspecten van het leven in Arabië be-
heerste.

Als het nieuwe geloof enige bijval wilde oogsten, zou het de gedachte aan vrede sterk moeten bepleiten en bevorderen. Dit was de natuurlijke en logische weg die de Islam heeft gevolgd, en vanaf het allereerste begin was vrede de hoeksteen van het islamitische geloof.

De Arabieren namen het nieuwe geloof snel aan omdat het hun de vrede en veiligheid bood waarnaar zij hevig verlangden. "O, gij die gelooft, sticht dan vrede, gij allen", zegt de Koran.

Vandaar dat het basisprincipe dat de aanhangers van het nieuwe geloof moesten leren het woord "vrede" was, waarmee zij elkaar bij ontmoeting en afscheid begroetten - assalāmu ʿalaikum, vrede zij met u. Tegenwoordig wordt het woord vrede door moslims vaker gebruikt dan de naam van de Profeet of van God zelf.

Het begrip vrede in de Islam is diep geworteld, en heeft verder aan kracht gewonnen door de leerstellingen van de Islam. Deze zijn afgestemd op het bevorderen van deugden, die bijdragen aan het scheppen en tot ontwikkeling brengen van

samenlevingen die zich inzetten voor vrede. Gerechtigheid is de eerste van deze deugden en, waarschijnlijk meer dan voor enige andere deugd, zet de Koran zich in voor gerechtigheid. "Voorzeker gebiedt God u gerechtigheid te betrachten en goed te doen" zegt de Koran. Gerechtigheid is de hoeksteen van vrede en de ruggegraat van de stabiliteit ; niemand kan vrede en veiligheid vinden in een onrechtvaardige samenleving. Om nogmaals de Koran te citeren: "O, gij die gelooft, weest behoeders van de gerechtigheid". Er is geen vrede zonder gerechtigheid.

Voorts heeft de Islam geen rechtvaardiging gegeven voor oorlogen, tenzij ter zelfverdediging of omwille van herstel van gerechtigheid.

Als vrede ooit moet worden prijsgegeven, kan dat alleen omwille van gerechtigheid, en niets anders. "Verlof wordt gegeven aan hen die vechten omdat hun onrecht is aangedaan.... die onrechtmatig verdreven werden uit hun huis", zegt de Koran. De eerste dertien jaar na zijn ontstaan stond de Islam zijn volgelingen zelfs niet toe uit zelfverdediging hun toevlucht te nemen tot het zwaard, ondanks de voortdurende kwellingen en martelingen waaraan die eerste volgelingen door hun tegenstanders onderworpen werden. Zij gaven er de voorkeur aan hun geboorteland te verlaten en weg te trekken naar elders om geweld en bloedvergieten te vermijden. En als wij terugkijken op de slagen die de profeet Mohammed later noodgedwongen heeft moeten leveren, zien wij dat die gevechten allemaal plaats hebben gehad binnen zijn eigen gebied in of rond Medina, de stad waar hij zijn toevlucht gezocht had. Er kan geen twijfel bestaan aan de aard van deze strijd, en het feit dat hij uitsluitend ter zelfverdediging is gevoerd.

In al deze gevechten behaalden de moslims meestal de overwinning. Fanatieke tegenstanders van de Islam voerden hun aanvallen op Medina op en onderdrukten het groeiend aantal volgelingen in Mekka - geboortestad van de Profeet - steeds heviger. De moslims hadden geen andere keuze dan een eind te maken aan deze voortdurende aanvallen en het bloedvergieten, en de geloofsvrijheid van de nieuwe volgelingen te beschermen. En zo begon de opmars naar Mekka - de eerste confrontatie buiten het eigen gebied van de moslims, eenentwintig jaar na de

geboorte van de Islam.

Vanaf zijn ontstaan heeft de Islam sterk gepleit voor geloofsvrijheid. De Koran zegt daarvan: "O, gij die gelooft, ik dien niet wat gij dient, en gij dient niet wat ik dien....gij hangt uw religie aan, ik hang mijn religie aan".(109:1-3). Het is niet moeilijk aan te tonen dat moslims van het begin af aan hebben gevochten om hun vrijheid te beschermen. Hun tegenstanders daarentegen vochten om een dergelijke vrijheid de kop in te drukken; een duidelijk voorbeeld daarvan was wat er gebeurde toen de eerste aanhangers van de Islam vluchtten voor de vervolging en pestering van hun tegenstanders en uitweken naar Abessynië, waar ze door de christelijke koning van dat land in bescherming werden genomen. Hun tegenstanders stuurden afgezanten vanuit Mekka naar de koning met het verzoek de immigranten uit te leveren voor vervolging. Natuurlijk wees de koning - trouw aan zijn geloof - hun verzoek af.

Gerechtigheid en vrijheid waren ook de motieven achter de latere oorlogen van de moslims. Aan de grenzen van Arabië waren verschillende Arabische stammen en andere volken onderhevig aan de tyrannie en onderdrukking van de koningen en keizers van het Perzische en Byzantijnse rijk, die aanspraak maakten op goddelijke autoriteit en macht om hun tyrannie te rechtvaardigen. Bovendien putten de twee rijken elkaar uit in een lange reeks oorlogen en werden aan beide kanten de mensen betrokken in de conflicten.

Er kwam geen eind aan hun lijden, dat nog verergerd werd door zware belastingdruk en vervolging. Het was de heilige plicht van de moslims de zwakken en onderdrukten, die jarenlang gebukt gegaan waren onder het juk van de tyrannie en naar bevrijding snakten, te hulp te komen. Nogmaals de Koran: "Maar wij verlangden barmhartigheid te betonen aan hen die in de wereld onderdrukt werden en hen te maken tot leiders, en hen te maken tot erfgenamen". Zelfs de Arabieren die het christendom omhelsden waren ontgoocheld door de vervolging van hun mede-gelovigen wegens afwijkende opvattingen over de natuur van Jezus. Toen moslims later deze plaatsen veroverden werd aan die Arabieren geloofsvrijheid verleend."Religie wordt niet

afgedwongen". Dit gebod was volkomen duidelijk voor de moslims. "Roep op tot de weg van uw God met wijsheid en aanmoediging, redetwist met hen op de juiste wijze".

Het is ook duidelijk dat de veroveringen van de moslims onmogelijk geweest zouden zijn als de autochtone bevolking vijandig tegenover de nieuwkomer gestaan had. De Koran zegt: "Aan u uw godsdienst en aan mij mijn godsdienst"(109:6). Die benadering was het waardoor de moslims er in slaagden de harten te winnen van de mensen die zij onder hun hoeden kregen en konden rekenen op hun loyaliteit.

Joodse en christelijke schrijvers uit de tijd van de overwinning van de moslims gaven uitdrukking aan hun tevredenheid over de houding van de moslims en dankten God dat ze verlost waren van de tyrannie van de Byzantijnen. Zowel materieel als strategisch was het voor de slecht uitgeruste moslims onmogelijk geweest zoveel overwinningen te behalen, en voor de Islam om zoveel plaatsen te bereiken, als er gebruik gemaakt was van onderdrukking en dwang. Tot zulke plaatsen behoorden later Nigeria in Afrika, en India in Azië. India geldt nu als het land met de grootste islamitische bevolkingsgroep.

Bekrompen patriotisme en fanatisme zijn de hele geschiedenis door, en in het bijzonder in de moderne geschiedenis, de voornaamste oorzaken van oorlogen. Vandaar dat de Islam grensafbakening tussen staten niet heeft bevorderd en geen scheidslijnen erkende tussen volken en staten, zodat er geen oorlogen konden ontstaan door onderlinge geschillen. Tegelijkertijd heeft de Islam niet de identiteit van het volk dat onder zijn bescherming kwam vernietigd en evenmin de verschillende culturen tegen elkaar in het harnas gejaagd. Integendeel de Islam heeft alle culturen omhelsd en elke staat zijn stempel laten drukken op de islamitische cultuur en tradities. Voorts veroordeelde de Islam het denkbeeld van de superioriteit van bepaalde rassen, en hoewel de Arabieren de pioniers, voorlopers en eerste banierdragers van de Islam waren, was Gods gebod duidelijk: "Er is geen onderscheid tussen een Arabier en een niet-Arabier" Dit was al bewezen door de overheersing van de Perzen gedurende de dynastie van de Abbasieden; en de meeste Arabische

moslims hebben - nog tot voor kort - eeuwenlang geleefd onder de overheersing van de Turken tijdens het Ottomaanse Rijk.

Maar de Islam is, net als andere religies, er waarschijnlijk niet in geslaagd al zijn volgelingen trouw te doen blijven aan hun verplichtingen. Anders zou er geen enkele verklaring zijn voor de wrede oorlog tussen Iran en Irak, die zo lang geduurd heeft. Anderzijds was deze oorlog niet de enige bron van spanning en conflicten in het Midden-Oosten, het gebied dat de geboorte heeft gezien van de boodschappen van Mozes, Jezus en Mohammed.

Tegenwoordig is het Midden-Oosten door allerlei oorzaken het brandpunt van internationale aandacht en rivaliteit tussen de grootmachten, en als zodanig is dat gebied het broeinest van crises en spanning geworden en heeft het zich in conflicten en oorlogen gestort, zoals de Arabisch-Israëliëse strijd, de oorlog in Libanon en de al eerder genoemde oorlog tussen Irak en Iran, alle gevoed door machtsstreven en botsing van belangen tussen de grootmachten.

De bevolking van het Midden-Oosten is er natuurlijk alles aan gelegen te overleven, en heeft gemeenschappelijk belang bij het voortbestaan en de veiligheid van de wereld. Zoals u wel zult weten, is ons gebied als geen ander afhankelijk van de rest van de wereld. Wij steunen zwaar op de buitenwereld voor de voorziening in onze eerste levensbehoeften. Een groot deel van het Midden-Oosten is een dorre woestijn, en we moeten ons voedsel van buitenaf krijgen. Zelfs onze vruchtbare landstrekken worden niet behoorlijk benut. Water is ontzettend schaars in veel delen van ons gebied. De industrie staat nog in de kinderschoenen. Onze lijst van importartikelen is heel lang en varieert van de allereerste levensbehoeften tot de meest luxueuze zaken waarop we, naar onze mening, evenveel recht hebben als de rest van de wereld. Tegelijk is onze export voornamelijk beperkt tot één artikel: olie. Een gebied als het onze kan zich helemaal niet veroorloven enig onheil dat de wereld bedreigt, waar dan ook, aan te wijzen.

Eeuwenlang heeft ons gebied geleden onder invasies en koloniale overheersing, en van die erfenis zijn we nog

steeds niet helemaal af. De gevolgen van onwetendheid en achterstand in ontwikkeling moeten nog overwonnen worden en stellen onze generatie voor een uitdagende opdracht.

De behoefte aan sociaal-economische ontwikkeling is zeer groot en gevarieerd, en strekt zich uit tot alle aspecten van het dagelijks leven - voeding en huisvesting, gezondheid en onderwijs, kunst en cultuur, recreatie en sport, wegeaanleg en vervoer, landbouw en industrie, informatie en communicatie - alle facetten die nodig zijn om de mens in de wereld van vandaag tot ontplooiing te brengen. Vanuit deze achtergrond kan met overtuiging gezegd worden dat de mensen in ons gebied een sterk verlangen hebben naar vreedzame co-existentie.

Economische ongelijkheid tussen rijke en arme landen vormt een bedreiging voor vrede en stabiliteit in de wereld. Het Midden-Oosten, met zijn groeiende inkomsten uit olie, heeft een morele verantwoordelijkheid en de menselijke plicht om de arme landen te helpen, die een uitputtende oorlog voeren tegen allerlei kwade krachten in de samenleving. Mannen, vrouwen en kinderen in talrijke delen van de wereld vallen ten prooi aan hongersnood, ziekte en onwetendheid, terwijl elk jaar miljoenen dollars worden uitgegeven om de wapenarsenalen in die gebieden in te richten en op peil te houden, en om apparatuur, machinerie en materieel te kopen voor de wederopbouw van alles wat door oorlogen verwoest is. Het Midden-Oosten werd een belangrijke deelgenoot in de wapenwedloop, dank zij de groeiende inkomsten gevolge van de intensieve en vergaande uitverkoop van zijn natuurlijke hulpbronnen, en biedt een lucratieve markt voor wapenleveranciers en fabrikanten. De gedragslijn voor de wapenhandel met het Midden-Oosten is aangepast om tegemoet te komen aan de veranderde eisen. Het is nu niet meer overschot uit arsenalen van de geïndustrialiseerde landen dat aan het Midden-Oosten wordt verkocht. Het zijn de meest verfijnde en dodelijke wapens die nu voortdurend naar dat gebied toestromen. Statistieken tonen aan dat in 1980 zevenenveertig procent van de totale wapenexport van de wereld naar het Midden-Oosten ging.

De bevolking in het Midden-Oosten heeft alle redende bedoelingen van de geïn-

dustrialiseerde grote machtsblokken te wantrouwen. De Russische betrokkenheid in Afghanistan schiep nog een nieuwe explosieve en gevaarlijke situatie, dit keer aan de oostelijke grenzen van het Midden-Oosten.

Tegelijkertijd waren de Amerikanen er als de kippen bij de gelegenheid aan te grijpen om hun wapenarsenalen in dat gebied uit te breiden. Dit maakte de mensen die daar leven nog meer bevreesd voor hun eigen veiligheid, wat weer als gevolg heeft dat er meer wapens gekocht zullen worden, de uitgaven voor defensie snel stijgen en het hele gebied meegeleurd wordt naar een escalatie van de wapenwedloop.

Dit groeiende besef van wantrouwen en onveiligheid vertraagt alleen maar de voortgang naar vrede en stabiliteit. Wat we op dit ogenblik nodig hebben, is meer aandacht voor de krachten die ons verenigen dan die ons scheiden.

Dit vraagt van ons dat wij allen streven naar het zelfde doel, namelijk de gemeenschappelijke zaak van een constructieve en blijvende vrede. De geschiedenis herhaalt zich. Vandaag hebben wij het meer dan ooit nodig inspiratie te putten uit Gods boodschap van genade: "O, gij die gelooft, sticht dan vrede."

Abdulnabi al Sho'ala.

Met toestemming overgenomen en vertaald uit: S. Samartha(red.) Towards World Community (Colombo Papers), World Council of churches, Geneva.

GEZAMENLIJKE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE SCHEPPING

natuur en mens: levend en vergankelijk

De mens staat in een onverbreekelijke onderlinge verhouding met de natuur. Van de ene kant is de mens in staat de natuur tot op zekere hoogte te veranderen, van de andere kant bestemt de natuur in zekere mate het lot van de mens. De mens is enerzijds gezien vanuit de religie plaatsvervanger van God op aarde, anderzijds zijn dienaar. In de eeuwen waarin de techniek nog niet tot ontwikkeling gekomen was, kwam de verbondenheid van mens en natuur logisch veel duidelijker tot uitdrukking als tegenwoordig. In die tijd was de mens eerder een slaaf dan een medeschepper of, en zeker tegen de bedoeling van de natuur in, haar verwoester.

Met het leren beheersen van het vuur en het gebruik van steen bij het werk van de mens is het zelfbewustzijn van de mens tot zeer grote hoogte gestegen. Aardoor is het de mens mogelijk geworden de natuur en andere schepselen aan zijn wil te onderwerpen. Met het vuur

heeft hij een verschrikkelijk vernietigingswapen tot zijn beschikking gekregen. Een effectievere en ergere manier om te verwoesten als het vuur is onvoorstelbaar. Het vuur is gevaarlijk. Het einde van de wereld gaat volgens de Koran met vuur gepaard: "En als de zeeën in vlammen op gaan" (81:6). "Als de aarde gaat schudden door een geweldig beven en haar lasten van zich afschudt" (99:1-2).

Paradoxaal is het vuur tegelijkertijd een reinigingsmiddel, ter verwijdering van parasieten. Het lag voor de hand er ook een symbool van de hel, een straf en vergeving van zonden tegelijk in te zien.

Het geloof heeft, door haar essentiële verbondenheid met het betrokken zijn bij de mens, vanzelfsprekend zijn zelfbewustzijn groter gemaakt. Vele oeroude ervaringen die dienen tot het welzijn van de mens hebben zowel in het geloof, in de zedenleer als in de omgangsregels een plaats gekregen. Gebruik makend van die ervaringen herinnert het geloof de mens altijd aan zijn vergankelijkheid. Daarom houdt de mens zich het heengaan, dat hem steeds bedreigt, altijd voor

ogen: "Stof zijt gij en tot stof zult gij wederkeren". De vergankelijkheid van de mens en de natuur is in dat verband onlosmakelijk met elkaar verbonden. Maar ook het principe van het leven hebben zij gemeen. Het geloof staat in voor een harmonische verhouding tussen mens en natuur. Dat komt ten aanzien van de Islam bijzonder duidelijk naar voren in het scheppingsverhaal in de Koran. De Islam doet begrijpen dat de mens in een persoonlijk gedragen verantwoording moet komen tot een actieve overgave aan God als Schepper en Almachtige. Het betekent een bewust leven in het teken van overgave aan God en daardoor een leven in vrede met God, met zichzelf en met de overige schepselen.

wie geeft het leven?

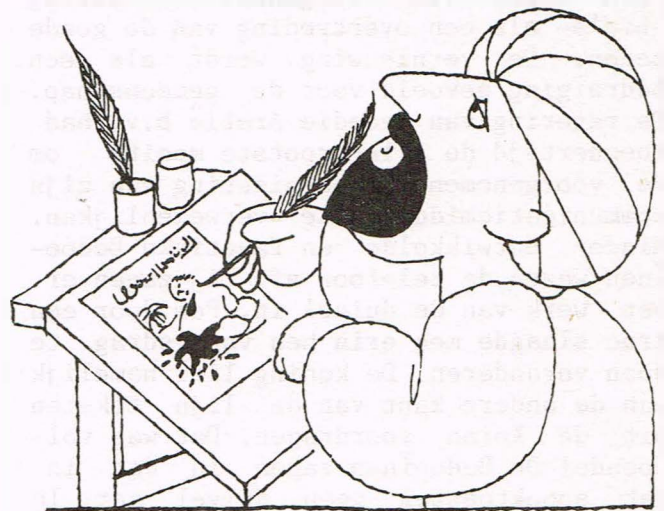
De natuur is volgens de leer van de Islam niet zelf verantwoordelijk voor het voortbrengen van het leven, maar is een door een hogere macht, namelijk door God, aan de mens geschonken gave. De mens zelf is een deel van de door God geschapen werkelijkheid. In de Islam bestaat geen menselijke middelaar tussen schepsel en Schepper, geen heiligen, geen priesters en ook geen sacramenten. De Islam kent geen zondeval. God is te groot om in aanraking te komen met de zonden. God heeft echter medelijden en verhoort het gebed van degenen die Hem zoeken. De mens komt als onbeschreven blad ter wereld. De rekening die hij op de dag des oordeels gepresenteerd krijgt is enkel en alleen voor zijn schulden. De mens draagt dus zelf verantwoordelijkheid. Zondigt hij, dan is dat een nadeel voor zijn lichaam en ziel. De schuld heeft hij aan zichzelf te danken. "Aan de ziel komt ten goede wat de mens goed gedaan heeft, en datgene wat de mens verkeerd gedaan heeft is in het nadeel van de ziel".(2:286)

In het middelpunt van de leer van de Islam staat God. Maar ook de Islam heeft een antropologische inhoud. Zo is de mens volgens de Koran, dus volgens de Openbaring, plaatsvervanger van God op aarde. En niet alleen dat hij is volgens het meest volkomen plan geschapen.

De moslims als gemeenschap zijn, weer volgens de Koran, de allerbeste samenleving die ooit voortgebracht is, omdat zij volgens zijn stichter het goede bevorderen en het kwade tegenhouden. Bij

een volkomen acceptatie kunnen deze gedachten tot aanmatiging voeren. De gevolgen kan een ieder, die het Bijbelwoord "Onderwerpt de aarde" op een verkeerde manier uitgelegd heeft, raden. De wereld zou nog e n Descartes, die moslim was, nodig gehad hebben om de wereld het stempel op te leggen dat het lot voorbestemd is en ziedaar ook in de Islam zou de milieubedreiging op een perfecte manier bestaan. De antroposofie bestaat in de Islam niet, daar zijn talrijke aanwijzingen voor. Een voorbeeld hiervan is de houding die een vrome kunstenaar in zijn werk tot uitdrukking brengt. De perzische en osmaanse miniatuurschilder wil in zijn werk niet concurreren met God en daarom zien we in zijn werk in de regel een opzettelijk gemaakte kleine fout. Hierdoor moet het menselijk schep- pen duidelijk van lagere waarde zijn, soms moet door een fout de hoge kwaliteit van zijn werk teruggedraaid worden.

ZO FOUT GENOEG HEER?

Deze houding was kunsthistorisch gezien een rem op de ontwikkeling van de kunst, hoezeer de Islam het goede en mooie ook wil bevorderen. "Het aandeel van de mensen aan de wereld wordt gemeten naar mate van zijn inzet" (Koran). Het zo goed mogelijk zijn best doen voor de gemeenschap -al ġihād- (foutief vertaald door Heilige oorlog) behoort tot de categorie van religieuze verplichtingen.

angst voor verandering

De bescherming van het milieu doet een zekere angst voor veranderingen ontstaan. De bescherming bestaat niet zon-

der enig conservatisme. De conservatieve karaktertrek is zowel vroeger als nu eigen aan de islamitische wereld. Daardoor wordt hen altijd een starre, onbeveeglijke houding (ja zelfs vijandig ten aanzien van de cultuur) verweten. Het verhaal van het ontstaan van de Islam, die zich op zeer eenvoudige wijze voltrokken heeft, wordt door de meeste Islamiëten gehouden voor de heilsboodschap. De tijd van Mohammed en de eerste vier Kaliefen geldt als "het tijdperk van de Gelukzaligheid". Men denkt graag aan deze tijd terug. De gelovige wil zijn levensstijl gelijk doen zijn aan de levensstijl van toen.

De mensen uit het westen vinden een groep mensen, die weinig neiging hebben tot veranderen, achterblijvers. Veel conservatieve Islamiëten vinden daarentegen een samenleving, wier doen en laten afwijkt van het ideale model van de allereerste Islamiëten, vervallen en daardoor decadent.

In de wereld van de Islam verzet men zich tegen elke vergaande vernieuwing -bid'a- als een overtreding van de goede zeden. De vernieuwing wordt als een bedreiging gevoeld voor de gemeenschap. De regering van Saoedie Arabië b.v. had toendertijd de allergrootste moeite om de voorgenomen vertechnering van zijn communicatiemiddelen te verwezenlijken. Minder ontwikkelde en fanatieke Bedoeïnen wezen de telefoon af. Zij zagen er het werk van de duivel in. Pas door een truc slaagde men erin hen van gedrag te doen veranderen. De koning liet namelijk aan de andere kant van de lijn teksten uit de Koran voordragen. Dat was voldoende! De Bedoeïnen zagen in dat in dat spooktoestel geen duivel zat. In tegenstelling tot deze starheid vinden we in de Koran duidelijke uitspraken, die gaan over veranderingen en ontdekkingen. Vaak geciteerd wordt het vers: "Allah verandert de toestand van een gemeenschap pas dan als deze zelf haar geestelijke uitgangspunt veranderd heeft": (13-11). De onderwerping van de mens aan de machine en het daaropvolgende feit dat mensen zich door dingen laten overheersen, worden door natuurliefhebbers als een zware last gevoeld. Daar waar de machine de ruimte om bezig te zijn voor de mens verkleint, wordt de machine een afgod. Daartegen komt het monotheïstische denken in verzet. Een in en in gelovige moslim ziet zich evenals een gelovige christen niet als

heerser van de wereld. De Alleenheerser van het heelal is volgens zijn geloof God. Aan Hem behoren hemel en aarde. Een door moslims dagelijks uitgesproken gebed begint met de woorden: "Geprezen zij God, de Heer van het heelal, de genadevolle Ontfermer". Als plaatsvervanger van God op aarde draagt de mens een zware verantwoording. Daarom is hem het gebruiksrecht van de wereld en de omgeving verleend. "Maar onheil in de wereld teweegbrengen, dat mag de mens niet" (7:56).

Omdat echter aan de mensen de mogelijkheid gegeven is bloed te vergieten en onheil teweeg te brengen, heeft volgens de Bijbel en de Koran de schepping van de mens bij hemelse wezens -de engelen- al misnoegen opgewekt. Inderdaad heeft de mens in de loop van zijn ontwikkeling zeer vaak aan het spel van doden en gedood worden deelgenomen.

Deze verschrikkelijke rol kwam de mens bij allerlei revoluties goed van pas. Ook de Koran spreekt van doden en gedood worden. Dit in het bijzonder in de verhouding van de verkondigingsgeschiedenis van de Islam tot de in die tijd afgoden dienende bevolking van het Arabisch schiereiland. Maar God wil vrede. Dit streven naar vrede komt al in de naam Islam, die van silm, salām (vrede) afgeleid is tot uitdrukking.

hemel en aarde: mens

De schepping van hemel en aarde - groter dan de schepping van de mens.

Het erkennen van God als de Schepper is het grondbeginsel voor een goede houding tot de natuur. De ontwikkeling van de natuur wordt in de islamitische ('ilm ul-kalām) uitgelegd als som van talloze scheppingsdaden. God scheidt, maar volgens "de gewoonte van God" die Hij zelf zich heeft toegeëigend. Deze gewoonte is niet aan verandering onderhevig. De verwijzing in de Koran naar Zijn bestendigheid laat evenwel toch het accepteren van de theorie van de ontwikkeling toe. En dan nog is God tot niets verplicht. Het wonderbaarlijke functionerende scheppingswerk van God dwingt respect en dankbaarheid af. Aan de werkzaamheid van God in de schepselen verlenen zij hun eigenlijke waarde. Aan de mens is een bijzondere waarde verleend, niet omdat hij naar Gods beeld geschapen is maar omdat hij een hogere scheppings-

waarde voorstelt, geïnspireerd wordt door goddelijke geest, creatief, ja zelfs zelf-scheppend bezig is. Anderzijds onderscheiden mensen zich niet van andere levende wezens, of zij zich nu op aarde voortbewegen of in de lucht (6:38).

Daarom wordt aan de mens de raad gegeven zich op aarde niet aanmatigend te gedragen (17:36). De Koran stelt vast: "De schepping van de hemel en de aarde is groter dan de schepping van de mens, maar de meeste mensen zijn zich dat niet bewust" (40:57). Het leven is volgens de Koran als het uit de hemel vallend

water: Het doet het stof opwaaien, laat bloemen en planten groeien en verdampt om de weg vrij te maken voor een nieuwe kringloop (10:24).

water als oerbron

In het geheel van de natuur is aan het water, volgens de Koran, bijzondere aandacht geschonken. Het wordt gezien als het eigenlijke leven-gevende element "En uit het water hebben we alles wat leeft laten voortkomen" (21:30). Het water is een onschatbare goddelijke gave. Dat weten zeer zeker zij die tijdens de Ramadan vastend bidden, of de pelgrims die door het gloeiendhete Arabië naar de Ka'ba in Mekka trekken. "Hebt gij uw drinkwater wel eens in ogenschouw genomen" vraagt de Koran (69:70), aan de niet islamitische voorouders van de arabische pelgrims. "Zijt Gij het die het uit de wolken naar beneden stuurt of, zijn wij (uw God) het? Als ik zou willen zou ik het zure regen kunnen laten worden. Waar blijft uw dankbaarheid?"

De mens moet zijn grens kennen. Zijn zelfoverschatting en het daarmee samenhangende ontbrekende inzicht dat alles in de natuur met elkaar in verband staat, zijn een van de oorzaken van zijn conflict met de natuur. De overgave aan IETS wat buiten het menselijk begrip ligt, garandeert een heel zeker standpunt in de beoordeling van de natuur. Uit het geloof aan God en aan het hiernamaals komen zorg en verantwoordelijkheid van de mensen voor de natuur voort. "Werk voor deze wereld, alsof je het eeuwig leven zult hebben: werk voor het hiernamaals (de andere wereld) alsof je morgen dood zult gaan": deze raad van Mohammed kan ons hierbij behulpzaam zijn.

het alternatief in de koran zelfverwezenlijking: het einde?

Met een kritische blik gewend naar het werkelijke leven, wijst de Koran op mogelijkheden van een alternatief leven: "Weet dat het leven op deze wereld maar een spel of geklungel, een gepronk en gepraal, een wedloop om steeds meer aan goed en gave te verzamelen, is" (57:20). Om tot omkeer te komen wordt de mens opgeroepen: "Oh, gij die gelooft, vreest God. Ieder van u kijke naar datgene wat gij al voor morgen kunt doen" (59:19).

De Koran loopt zelfs vooruit op enige zaken die in onze tijd pas actueel zijn, de kritiek van de Koran op de gemeenschap klinkt zeer bij de tijd.

"Bezeten zijt gij van jullie hebzucht naar steeds meer, steeds maar weer tot gij in uw graf neerdaalt.

Oh, eens zult gij het wel weten!

Oh, als gij met de zekerheid van het weten zoudt weten, dan zoudt gij de hel om u heen gewaar worden.

Spoedig echter zult gij het met zekerheid zien en er kennis van nemen.

En op een dag zal men u vragen, wat hebt gij met het genadegeschenk van het leven gedaan". (102:1-8)

Ongetwijfeld leidt deze kritiek tot een "waardeverandering". Waar men hier naar streeft is eerder een ascetische wereldcultuur, dan een onbegrensde vrijheid, zelfontplooiing, zoals men het nu noemt. Alle religies spreken van het in bedwang houden van zichzelf. Ze houden de mensen echter ook vaak klein door ze tevreden te laten zijn met zichzelf. Dat is echter nadelig voor het persoonlijke verantwoordelijkheidsgevoel. De nieuwe opkomende kritiek op het gebied van het milieu heeft dus ook zijn goede kanten. De nieuwe millieubeschermers zijn een deel van een onrustige gemeenschap. Zij zijn op zoek naar zichzelf. Allen die overmoedig genoeg zijn om te geloven, dat zij zouden weten waar dit alles toe leidt, worden opgeroepen, zo meent R. Bretschneider, op te komen voor deze generatie. Misschien dragen zij met het kenbaar maken van hun traditie iets bij ter oriëntering, of zij weten van zichzelf niet meer wat zij moeten denken. Zelfs dat is niet altijd verkeerd.

Het doel van deze tekst is natuurlijk niet ergens iemand in verwarring te brengen. Het moet enkel en alleen ons tot nadenken brengen en wijzen op de in de eigen traditie verzamelde ervaring. De mens wordt in deze tijd blootgesteld aan angst voor zijn voortbestaan. Hij zoekt een houvast. Nog steeds is God de meest vaste burcht. Hij is niet alleen de oorsprong van alle leven, in Hem herkennen we ook alle eigenschappen, wier waarde de mens niet onverschillig mag zijn, van "Harmonie, Goedheid, Gerechtigheid, Schoonheid en Liefde". Het mensdom zonder God is niet haalbaar, het gaat dan niet tot in het diepste van zijn bestaan. Bij zijn pogingen een afweermechanisme op te bouwen tegen de technische en economische superieure consumptiemaatschappij van het westen, die zich verdacht maakt door te streven naar het opbouwen van een wereldheerschappij, valt de Islam ten offer aan een politiek bewustzijn van mensen. Het mobiliseren van sociaal en cultureel benadeelden, brengt de politiek bijna op het kookpunt. In de ontwikkelde wereld wekt daarom het noemen van het woord Islam associaties op met fanatisme, onberekenbaarheid en terrorisme. De christelijke, of post-christelijke, industriële gemeenschap hangt een heilig geloof aan in vooruitgang en consumptie. Anderzijds is zij in een bewapeningswedloop verwickeld die steeds meer de natuurlijke ordening van de hele wereld bedreigt. Zowel in de Islam als in het Christendom zijn krachten bezig die ingaan tegen deze gevaarlijke ontwikkeling. Voor beide geloofsgemeenschappen is het van belang dichter tot elkaar te komen, ervaringen uit te wisselen en van elkaar te leren. De volledige onafhankelijkheid van de mens, die zich uit in de zelfontplooiing, dreigt ons te leiden naar de doodlopende straat van het egoïsme en het vernietigen van het milieu. Zij zien de vóórlaatste als de láátste dingen. De zogenaamde onafhankelijke mens van deze tijd kan bijna geen maat houden. Hij hangt de hebzucht aan, is materialistisch en overtreedt ethische normen. Voor de geest van deze tijd heeft Mohammed ons al gewaarschuwd: "Er zal een tijd komen voor de mensen waarin de man door zijn vrouw, door zijn ouders of kinderen te gronde gericht wordt. Zij zullen hem zijn onvermogen verwijten en van hem eisen wat hij niet geven kan. Hij laat zich dan in met zaken waarbij hij aan

zijn zieleheil voorbij gaat, en gaat te gronde".

samenhang komt van God

"Het leven is niet uit de natuur voortgekomen", stelt A. Cressy Morrison met grote nadruk vast, "aan de voorwaarden daarvoor wordt niet voldaan door zoutloze zeeën en door gloeiende steen". Met andere woorden mens, dier en plant zijn scheppingen van God. Het ligt dus voor de hand ook dier en plant te betrekken bij ons religieuze leven. En dat doet de volks-Islam ook inderdaad. De gele vredelievende mier wordt door de islamiet beschouwd als "gelovige". De zwaluw is een voordrachtskunstenaar van de Koran. De duif is het zinnebeeld van vrede en liefde, ook is de duif de overbrenger van de Openbaring geweest. Het paard is altijd al een trouwe vriend en medestrijder van de mens geweest. In het reinigingsritueel van de kat ziet het volksgeloof een voorbereiding voor een ontvangst en ook het gebed. De mens kent 99 namen voor God, de honderdste in de rij die wij kennen is de Kameel. Zover reikt onze weidse fantasie.

Mohammed sprak: "Heb medelijden met de dieren want zij zijn schepselen van God net zoals jij en ik". In de Koran lezen we: "Sticht geen ruzie op aarde als er juist vrede gesticht is maar roep God aan in hoop en vrees".(7:57) Alle drie de religies die de openbaring aannemen zijn verplicht zorg te dragen voor de orde en vrede, alhoewel zij in het verleden niet altijd zo gehandeld hebben. Alle drie menen zij dat de vrijheid de waarheid nodig heeft om niet te ontaarden in een onberekenbare eigen keuze. In onze tijd echter wordt het gedrag van de zorgzame vrome mens niet zelden als een onberekenbare factor gezien. De Islam is met het joodse en christelijke geloof nauw verbonden, ja is zelfs zonder deze al eerder bestaande religies niet denkbaar. Daarom staat de Islam open voor een dialoog en bevindt zich vaak op hetzelfde vertrouwde spoor als zij die in de Bijbel geloven.

"Het gezamenlijk gaan op een gezamenlijke weg maakt mensen tot bondgenoten", het een is een logisch gevolg van het andere, zegt Heinrich Fries. De belangrijks-

te voorwaarden voor het samenwerken van het Christendom met de Islam op het punt van milieubescherming en wereldvrede zijn echter naast de dialoog en de aanknopingspunten nog:

1. Het nalaten van het belasteren van beide partners.
2. Godsdienstvrijheid.
3. Het bezinnen op de overeenkomsten met elkaar.
4. Het zich houden aan de opdracht ALLE mensen te dienen.

Men zoekt naar een 'nieuwe mens'. Hubertus Mynarek ziet de 'nieuwe mens' als volgt: Hij moet openstaan voor de hele samenhang tussen alles. Hij moet niet vastgeroest zijn in deelbelangen of met oogkleppen op lopen, maar hij moet de samenhang van en voor alles en iedereen op zich laten inwerken, het verankerd zijn in de samenhang ongehinderd beleven en een allesomvattende zingeving aan zijn bestaan doorvoeren.

hebberigheid leidt naar ondergang

De oorspronkelijk door een groeiend verantwoordelijkheidsgevoel en een bewonderwaardige arbeidsethiek gedragen ontwikkeling van de cultuur in het westen heeft een geweldig grote correctie nodig. Zij heeft, zoals algemeen bekend, een stadium bereikt waarin zij, zij het gedwongen door de stand van zaken, zij het door de mens zelf opgeroepen nieuwe tijdgeest, de mensheid geen zekere toekomst meer beloofd. Zijn oorspronkelijke verantwoordelijkheidsgevoel schijnt verloren gegaan te zijn. "Het moderne aan de wetenschap gelovige Europa is nu definitief aan zijn zelfverheffing te gronde gegaan" meent misschien wat overdreven een duitse maatschappijkriticus, E. Knapp. "Het over onszelf afgeroepen oordeel tot de dood wordt zeker voltrokken, behalve als wij consequent naar een andere richting toewerken".

Het oorlogsgevaar met atoombommen (in dit land in de vorm van kruisraketten, pershings en ook door grote opslagplaatsen van gifgas), rampen met de kerncentrales (van Harrisberg, Windshale, Tschernobyl) en de chemische milieurampen (Seveso en Bhopal) hebben de jonge en gevoelige Europeanen doen begrijpen dat de aanmatiging van de technisch hoogontwikkelde Europeaan en Amerikaan,

tegenover de volkeren van de oudere culturen en de zogenaamde natuurvolkeren, niet billijk is. Aan de opsomming van de reeds genoemde catastrofes kunnen we nu de vervuiling van de Rijn met de massale vissterfte en de gascatastrove in Finland van 19 januari 1987 toevoegen.

E.Knapp is een van de pioniers van de Groenen in de Bondsrepubliek. In zijn emotionele bijdrage (deze wordt voorgesteld aan een lezerspubliek dat moslim is), vervolgt hij: "Het verzaken aan God, de nationalistische, racistische, kapitalistische, technokratische en materialistische afgoderij, evenals de egoïstische anarchie en het verachten van de wet van de westerse cultuur van Europa en Amerika, zijn niet te overwinnen door een berouwvolle ommekeer ALLEEN". Naar zijn mening moet die ommekeer verder gaan. Hij pleit voor een teruggrijpen naar een door religie geleide cultuur voor wie de aarde met haar rijkdom slechts een zorgvuldig te behandelen lening van God is.

Alleen een dergelijke cultuur zou eraan bij kunnen dragen een crisis te overwinnen. Een door religie geleide cultuur sluit de gedachte uit dat een bepaalde bevolkingsgroep of een paar generaties het recht zouden hebben alles te mogen bederven. Dit waanzinnig idee is rooms en zal pas verdwijnen met de roomse boze geest, meent E. Knapp.

Het betreurenswaardige van deze kritiek is haar twistoproepende en onchristelijke toon, voor de rest is deze kritiek de aandacht waard.

Zoals het in 1983 in Fankfurt am Main verschenen "Oekumene Lexikon" openlijk toegeeft, is door een onverzadigbaar gebruik van grondstoffen, "op alle plaatsen van de wereld, waar de westerse christelijke cultuur zich gevestigd heeft", een niet te herstellen schade aan de natuur aangericht. Maar daarvan draagt niet, zoals vele ecologen menen, het Christendom alleen de schuld, alhoewel zij samen met het Jodendom en de Islam de ontgoddelijking in de schepping teweeg gebracht hebben. De vergoddelijking van de natuur was niet, zoals men van verschillende kanten probeerde geloofwaardig te maken, te worden, hetzelfde als de natuurbescherming maar zij was veeleer een uitdrukking van primitiviteit.

verantwoordelijkheid voor de schepping in de islam

De verantwoordelijkheid voor de natuur in de Islam vindt zijn oorsprong zoals reeds gemeld, in het onbepaalde respect tegenover de schepping van God en de wetten die daarbij horen. Deze wetten zijn in de Islam voor een deel opgenomen in de regels van de leer, zij zijn opgenomen in het begrip God. Het bewustzijn van één geheel te vormen met alle wezens van de natuur is, gemeten aan de allesoverheersende stelregel van de schepping in de Islam, sterk ontwikkeld. Alle mensen zijn gelijk omdat zij van een oervader en een oermoeder afstammen. De scheiding in stammen en gemeenschappen van mensen dient volgens de Koran alleen als onvermijdelijke basis van wederzijdse herkenning. De individuele waarde van een mens wordt gemeten naar zijn goed gedrag (naar zijn vroomheid). De gelovige mens wordt opgeroepen zorgzaam om te gaan met de gaven die de natuur schenkt: "Eet en drinkt doch houdt maat, want God houdt niet van verkwisters"(7:31). "Doodt niet het leven dat onaantastbaar door God geschapen is, behalve dan wanneer het Uw recht is".(17:32) "De bedienaren van het rijk van genade zijn zij, die op waardige wijze op aarde verblijven. Als de onwetenden u aanspreken, zegt dan: "Salām" (vrede). (25:63). Zelfdiscipline is een voorwaarde voor de vrijheid. Hij die aan al zijn driften toegeeft is al een afgodendienaar. Ook daardoor is hij een mogelijke milieuvervuiler. Het doelloze gebruik is reeds een verstoring van de natuur. Elke verbreking van de harmonie in de natuur is een bedreiging voor het milieu.

mystiek en schepping

De mystiek in de Islam komt voornamelijk voort uit de voorstelling van de eenheid van alles wat leeft. Een van de centrale ideeën in de mystiek is het Alleen aanwezig zijn van God. In de wereldwijde betekenis van deze mystiek is God Alomtegenwoordig. Als men God dan kiest als zijn enige doel dan zorgt Hij er voor dat de mysticus zich bijzonder betrokken voelt bij de natuur.

"Ik zie niets waarin ik God niet zie", wordt hij zich dagelijks gewaar.

De verantwoordelijkheid voor de schepping vindt haar wortel in het erkennen van de ene God. Van de andere kant doet de liefde tot God bij de gelovige respect ontstaan voor de schepping. Zij bestemt het doen en laten van de gelovige mens. Komt die liefde tot zijn grootste ontplooiing, dan leidt zij tot zelfopoffering. "Ik heb God niet gediend omdat ik bang ben voor de hel", verzekert ons de vrome Rabi'a al-'Adawiyya uit de achtste eeuw, en niet omdat ik heel graag in het paradijs wil komen, maar enkel en alleen uit liefde tot en verlangen naar Hem.

Naast mijn liefde tot God is in mijn hart geen plaats voor haat tegen de Satan".

In de mystiek komen de Islam en het Christendom vaak nader tot elkaar dan in de theologie. Barbara Huber heeft dat met haar werk: "God alleen is voldoende"(Teresa van Avila en Rabi'a's leer over het geestelijk leven) op indrukwekkende wijze duidelijk gemaakt.

De mystiek heeft een grote uitstralingskracht bij de moslims. Aan deze mystiek danken wij grotendeels de tolerantie, de naastenliefde en de solidariteit met mens en dier.

De noodlijdenden te helpen is een aan God welgevallig werk. Noodlijdenden zijn vooral rechtelozen, slaven, kinderen, weduwen met veel kinderen, ouderen, blinden en andere invaliden en ook nog elk ander hulpeloos wezen (maḥlūq).

"Kan een moslim een bedelaar niets of maar heel weinig geven" merkt Carl Nathanael Pischon op, "dan zal hij hem, met name een zieke of zelfs een blinde, tenminste nooit met harde woorden afwijzen, maar hem altijd nog met een religieuze spreuk proberen te troosten. Allah zal het je geven! Allah zal je helpen!"

Jacob Phillipp Fallmerayer, de uit Tirol afkomstige midden-oosten reiziger uit de negentiende eeuw, is vol lof over de daden van menselijkheid, die hij ondervonden heeft bij zijn reizen in de islamitische landen. Van een landeigenaar wiens goede daden hij ondervonden heeft, zegt hij: "De oude rijke Hadschi-Oghlu kent weliswaar geen enkel woord uit het Evangelie, maar hij leeft in dezelfde geest en beoefent het milde gebod van de

naastenliefde, waaraan men volgens de leer van de apostelen de leerlingen van Christus moet herkennen; hij doet dit beter dan de christen".

Het leven van de mens zal volgens de Koran lopen tussen angst en hoop. Er is eerder sprake van hoop dan van angst, als de mens zich aan de leiding van God toevertrouwt. Zich overgeven aan de dienst van het goede, zich onthouden van het slechte en tegelijkertijd aan God geloven, betekent horen bij de gemeenschap van vrienden van God. Die vriendschap met God geeft ons het recht om optimistisch te zijn. Alleen daarom was Djalāl al-Din Rūmi, koning van de mystieke dichters uit de dertiende eeuw, gewoon te bidden:

Wij vragen U, in ons hart te leggen
het juiste woord, om U te behagen.
Van U stamt zowel verhooring als
gebed
zowel zekerheid als schroom voor Uw
majesteit.

Wij wenden ons altijd alleen tot U-
Gij zijt ons nader dan ik tot mij-
zelf ben!
Gij schonk en leerde ons dit gebed-
Hoe zou anders uit stof een perkje
met rozen kunnen bloeien!

samen plannen

Het bijbelse woord zich niet af te laten houden van iets waarvoor men moeite moet doen (Jesaja 51:52) en de islamitische verwerping om zich, op de een of andere manier, te onderwerpen aan het absolute, vormen een goede basis voor gezamenlijke planning op het gebied van de natuurbescherming. De uitgangspunten van deze basis sluiten "een afgodische verheffing van ideeën en werken van mensen binnen het bereik van het absoluut deugdelijke" uit. Het Christendom heeft regelmatig, als internationale hulpverlener, blijk gegeven van zijn deugdelijkheid in de uitvoering van het gebod van de naastenliefde bij het uitbreken van milieurampen. De wereld is aangewezen op zijn kennis en organisatievermogen.

De bijzondere bijdrage van de Islam in de milieubescherming kan voornamelijk gezien worden in het versterken van het

bewustzijn van de eenheid van de mensen, in de bestrijding van drugsverslaving en alcoholisme. De ascetische regel in de Islam, die tot uitdrukking komt in het vasten gedurende een maand (de Ramadan) die bestaat uit het maathouden bij het eten en drinken, een selectieve keuze van voedsel en zekere kanten van de door de Islam voorgeschreven reinheidsrituelen -allesomvattende maatregel tot bescherming van het milieu- zijn geschikt om een aanzet te geven tot nadenken en de ommekeer gemakkelijker te maken.

Het is te hopen dat al die mensen die in dit verband open willen staan voor het geheim van ons bestaan, voor het woord van God, voor het vrij zijn van alle eigenmachtigheid en egoïsme, nog versterkt door degenen die op hun manier volharden in een zwijgen, elkaar willen treffen en dat zij door hun handelen de vereiste geloofwaardigheid verlenen aan de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de schepping.

Smail Balić

Vertaling van een artikel in: "Islam und der Westen", Jahrgang 7. Heft 3, september 1987.

Met instemming van de auteur vertaald uit het Duits door mevr. M. Thijssen-Kauffeld.

N.B. Deze tekst is uitgegeven door de Commissie Islam - Christendom van de Raad van Kerken te Soest.

De tekst is los verkrijgbaar door f 2.00 te storten op giro 427075 t.n.v. W.M.v.d. Bergh, Dr.'s Jacob 35, 3768 AS Soest.

Nog enkelen uitgaven

- Gasten van God, door H.Zaid, in DE BAZUIN, 22.4.88. p. 8-9
- Voor elkaar, verh.migr., medel.en Nederl. als buurt- en bondgenoten, krant 4 blz. Kerk en Wereld 03438-12241 of SOH.030-710
- Geloven in Vrede, W.C.R.P. in Nederland De Horstink, 1988, 135 blz., f 22,- met artikel over Islam en vrede door Mahmoed Khe
- Sociale Gerechtigheid in de Islam, H.Mintjes A.D.B.(Leusden) en V.U.(A.dam) 78 blz., 1988.
- Om de heilheid in het bestaan, Kok, Kampen ± 100 bl., f16,-. De themas gerechtigheid, vrede en heilheid van de schepping worden besproken door moslims, hindoes, boeddhisten en christenen. De anders gelovigen doen dit vanuit hun eigen perspectief.

DE PRAKTIJK VAN DE ONTMOETING

Conciliair Proces

"Kom , ga met ons"

Bij de beëindiging van de jaarlijkse Vastenmaand hebben leden van de commissie "Islam-Christendom" van de Raad van Kerken in Soest, hun moslim-medeburgers geluk gewenst, toen zij na het morgengebed de Fatih-moskee verlieten.

Daarbij reikten zij de gelukwenskaart uit, die door de landelijke Raad van Kerken was opgesteld.

In die gelukwens was tevens de uitnodiging opgenomen tot deelnemen van moslims aan het Conciliaire Proces.

In het "dialogisch Gesprek" dat in Soest al vele jaren gaande is, werd die uitnodiging nader toegelicht en besproken. Daarbij werd gebruik gemaakt van de "Handreiking voor plaatselijke Groepen" die door de werkgroep "Pluriforme Samenleving" van de landelijke Raad van Kerken is uitgegeven. (1) Helaas is tot nu toe alleen een Nederlandse tekst beschikbaar, en laten vertalingen in het Arabisch en Turks nog op zich wachten. Maar met behulp van de tolk, die ons al jaren behulpzaam is, lukte het toch om de bedoeling van het Conciliair Proces uit te leggen.

Het moskee bestuur en de imam verklaarden zich van harte bereid aan het Proces deel te nemen. Zij voelden zich evenzeer, als de christenen, verantwoordelijk voor gerechtigheid, vrede en behoud van de schepping.

In een volgend "gesprek" vroegen de moslims om enige bedenktijd, om na te kunnen gaan hoe hun landelijke organisaties over deelnemen aan het Conciliair Proces denken.

Intussen heeft de commissie "Islam - Christendom" beschikking gekregen over het, in dit blad opgenomen, artikel over verantwoordelijkheid voor de schepping van Smail Balić. Het kan nu gebruikt worden in de gesprekken rond het Conciliaire Proces.

Met onze wederzijdse ervaringen uit de afgelopen jaren zullen in de veilige beslotenheid van de dialogische gesprekken de themata van het Conciliair Proces aan de orde kunnen komen.

Daarbij zal het belangrijk zijn te vernemen wat de Moslims vinden van gerechtigheid, vrede en milieu in Soest. Wat beleven zij aan onrecht en onvrede in

het dagelijks leven ? Hoe kunnen wij samen zorg dragen voor ons leefmilieu ?

Uit onze gesprekken, waarbij, zorgvuldigheid, geduld en open staan voor elkaar, eerste vereiste zijn, hopen wij een bijdrage aan het Proces te kunnen leveren. Elkaar beter leren kennen, en respecteren zijn absolute voorwaarden om tot bondgenootschappen te kunnen komen.

W.M.v.d. Bergh.

(1)-"Vrede, gerechtigheid en heilheid van de schepping"

Handreiking voor plaatselijke groepen bestaande uit christenen uit verschillende culturen of mensen met verschillende godsdienst - om zich samen bezig te houden met het z.g. conciliaire proces.

Uitgave: Werkgroep Pluriforme Samenleving van de Raad van Kerken.
G.D.R.Postbus 72
3970 AB Driebergen
t.a.v. Hr. J.Roest, prijs 1.50
+ portokosten.

Bahai's, christenen en moslims

Op 8 en 9 oktober vond in het conferentiehuis "DE POORT" in Groesbeek een ontmoeting plaats tussen Bahai's, Christenen en Moslims over "verschillend zijn: een uitdaging". Prof. J. Peters sprak over de moeilijkheid van een dialoog tussen twee godsdiensten zoals christendom en islam, die zich erop beroepen de hen voorafgaande godsdiensten te vervangen en de laatste definitieve openbaring te brengen. Mw. C. Nicolay, theologe en beleidsmedewerkster kulturele minderheden in Heerenveen, benadrukte het omgaan met eigen geloof, identiteit en zekerheden binnen de interreligieuze samenleving. De enige moslim inleidster was Sylvia Ulu, die een nogal defensief verhaal hield over de positie van de vrouw in de islam met veel nadruk op het belang van een islamitische kleding. De lezing van prof. Dr.V. Welten gaf aan hoe tegenstrijdig het begrip "open cultuur" is, aangezien elke cultuur neigt tot een zeker ethnocentrisme. Een van de vele boeiende workshops werd geleid door de overtuigende en innemende figuur van

de Hr. Housangh Naraghi, die met veel verve en ervaring het onderwijs in eigen taal en cultuur verdedigde. Indiase muziek en Iraanse gerechten zorgden ervoor dat participanten ook via de zintuigen aan elkaar's cultuur konden proeven.

Religieuzen- Moslims

De 5e contact- en studiedag van vooral vrouwelijke religieuzen, die contacten hebben met moslim gezinnen, stond in het teken van "Turkse en Marokkaanse vrouwen, hier en daar". G. Speelman sprak o.a. over een enquête gehouden onder jonge moslimvrouwen, geboren en getogen in Europa. Haar analyse liet nog eens overduidelijk zien hoe voorzichtig we het woord "tweede generatie" moeten hanteren.

Deze abstractie bestaat niet, wel individuele vrouwen die ieder hun eigen ontwikkeling doormaken in een Europa, dat het voor hen erg moeilijk maakt om te emanciperen op hun eigen wijze. Ook hier opgegroeide Marokkaanse meisjes, nu in het vaderland getrouwd, kan een toetaal verschillend lot zijn beschoren: een diaserie confronteerde ons hiermee op indringende wijze.

Iedereen was erg onder de indruk van een jonge Marokkaanse vrouw die 7 jaar lang heeft moeten vechten - tegen de stroom in - om de Marokkaanse man van haar keuze te trouwen, met de uiteindelijke goedkeuring van haar ouders.

Het fijne van deze dag was dat de buitenlandse vrouwen geïnspireerd werden door de inzet en de lange adem van veel begeesterde bejaarde religieuzen en dat de religieuzen, versterkt door een aantal leken, op hun beurt geïnspireerd en bemoedigd werden door de eerlijke en directe verhalen van de buitenlandse vrouwen, die zich in vertrouwen voelden, dat niet beschaamd zou worden.

Ook de bezinning - als afsluiting - met voorbeden vonden de moslimvrouwen indrukwekkend en ontroerend.

Marokkanen spreken met gemeente

Rotterdam kent niet alleen zoals elders problemen met "witte en zwarte" scholen, ook het Onderwijs in Eigen Taal en Cultuur zit in de knel. Dit bleek op 23 september en 14 oktober toen 3 Marokkaanse groeperingen, vertegenwoordigers van centra en

moskeeën (An-nasr, as-salaam, Abu Bakr, Othmaan) hierover spraken met ambtenaren van de gemeente Rotterdam.

Al sinds jaren zetten verenigingen en moskeeën zich in om aan + 1000 Marokkaanse kinderen' buiten school les te geven in eigen taal en cultuur om zo hun eigen identiteit te kunnen bewaren. Ze uitten hun bezwaren tegen de huidige OETC praktijk binnen het onderwijs: te weinig onderwijzers, geen vervanging, geen respect en waardering van de school, te weinig tijd (2½ u.) enz.

Is het niet mogelijk OETC te organiseren buiten de school met toezicht van gemeente en moskeeën samen? Het antwoord was nee, maar de houding van de ambtenaren van het buro Migranten was duidelijk soepeler dan die van de ambtenares verantwoordelijk voor het pakket OETC.

Om wildgroei te voorkomen en overlast voor de Marokkaanse kinderen willen de Marokkanen zien wat ze samen met de gemeente kunnen doen om taal en cultuurlessen buiten school te kunnen geven.

KORTE BERICHTEN

Verslag studiedag 16.4.88.

Van de studiedag op 16 april 1988 van de werkgroep islam van de Sektie Interreligieuze Ontmoeting van de Raad van Kerken in Nederland is het verslag verschenen. De titel luidt: "Met moslims werken aan een leefbare samenleving". Het rapport telt 57 bladzijden en is voor f 7,- + porto f 2,50 verkrijgbaar bij het Dienstencentrum van de Gereformeerde Kerken in Nederland, te Leusden, giro 513153 onder vermelding van rapport studiedag 16-4-1988, werkgroep Islam. Het rapport biedt vele suggesties voor plaatselijk werk.

IKON over nabije Oosten en Nederland

Op dinsdag, 8 november j.l. wijdde IKON

t.v. een uitzending aan het onderwerp Heilige onvrede. Deel 1. Het Nabije Oosten. Hoofdfiguur was de Palestijnse moslim en imam Zeid. De heer Zeid was jarenlang lid van de werkgroep islam van de Raad van Kerken in Nederland. Veel lezers van BEGRIP zullen hem kennen.

Op 10 november werd door een forum gereaa-

geerd op vragen, die gesteld werden naar aanleiding van de uitzending op 8 november. In dit forum zaten Paulien en Wieger Rozema (Interkerkelijke Stichting Kerk en Buitenlanders te Utrecht), Dr. Herman Beck (Theol. faculteit, R.U.Leiden) en Drs. J.Slomp, lid van de redactie van Begrip. Van de beide uitzendingen is een videoband gemaakt. Deze band kan tegen vergoeding van de verzendkosten worden geleend bij Drs. J. Slomp, Postbus 203, 3830 AE Leusden.

"EUROPA MET EEN TULBAND": In Hoorn

Tussen herfstvakantie, 24 oktober, en kerstvakantie kan men de tentoonstelling "Europa met een tulband" in Hoorn bezichtigen in de Centrale Bibliotheek. Deze is gevestigd in de Wisselstraat. Voor openingstijden bellen men: 02290-19441. De tentoonstelling gaat over invloed van de Arabisch-Islamitische cultuur op de West-Europese. De initiatiefnemers hebben de tentoonstelling voor kinderen aantrekkelijk gemaakt.

Leden van de redactie van BEGRIP hebben "Europa met een tulband" bezocht en kunnen deze zeer aanbevelen.

REDACTIE BEGRIP

Oprichter

Pater P. Backx

Effenseweg 1
4838 BA Breda
Tel: 076 - 132825

Pastor

R.K. Kerk

Drs. C. de Jong
ss.cc

Eymaelstraat 34
6412 AM Heerlen
Tel: 045 - 726021

Theoloog met speciale aandacht voor de islam in Indonesië.

Dr. P. Reesink

Luybenstr.17
5211 BR 's-Hertogenbosch
Tel: 073 - 145159

Relatieopbouw moslim-christenen, in dienst van Stg. Cura Migratorum.
Eindredacteur.

Gereformeerde Kerken.

Drs. J. Slomp

Dienstencentrum
Postbus 203
3830 AE Leusden
Tel: 033 - 943244

Predikant in alg.dienst van de Gereformeerde kerken in Nederland om voorlichting te geven over de ontmoeting met moslims in onze samenleving

Dr. M.van de Boom

v.d.Veerelaan 6
1181 RB Amstelveen
Tel: 020 - 474308

Docent godsdienstwetenschap en oecumenica aan de opl. voor Godsdienstonderwijs (NLO) en Theologie (M.O.-A.B.) van de Vrije Leergangen te Diemen.

Ned. Herv. Kerk.

Drs. mw. G. Speelman

"Kerk en Wereld"
Postbus 19
3970 AA Driebergen
Tel; 03438 - 12241

Functionaris voor de relatie christenen/moslims, vanuit de Ned. Herv. Kerk.

Islamitisch redactielid.

Dhr. 'L Hoessein Aarab

Vormingswerker Driebergen

Administratie

A.v.d.Berg v.Beijnen

Luybenstraat.17

Abonnementen, administratie en verzending.

Illustraties

F.Kalb.

Tekenaar
